

Zuzana Erdösová

LISTY Z MEXIKA

Osobité postřehy
Češky o mexických
odlišnostech

KLOUKAN

edice
KLOKAN

Copyright © Zuzana Erdösová, 2022

Copyright © ALPRESS, s. r. o.

Všechna práva vyhrazena.

Žádnou část knihy není dovoleno užít
nebo jakýmkoli způsobem reprodukovat bez písemného
souhlasu držitele práv, s výjimkou krátkých citací
nebo odkazů, které tvoří součást kritického hodnocení.

Copyright © Zuzana Erdösová, 2022

Redakční úprava Otilie Grezlová

Grafická úprava obálky Tomáš Řízek

Vydalo nakladatelství Alpress, s. r. o., Frýdek-Místek,

v edici Klokan, 2022

shop@alpress.cz

Vydání první

ISBN 978-80-7633-878-4

O překvapivé příbuznosti Mexika, Česka a Grónska

„Já to naše dítě nevidím,“ postěžovala jsem si s pohledem
„těkajícím po bazénu.“

Můj muž Erik, který dosud vleže mírumilovně popotahoval z veledlouhého brčka napojeného na sklenici *piña colady*, se vztyčil na loktech a zařval do všeobecného mumraje: „Alo!“

Alo je zdobnělina jména naší sedmileté dcery Alondry.

Zaječel to španělsky, což by ovšem nezúčastněný pozorovatel nepoznal, neboť ve španělských slovech zakončených na „o“ se neprojevuje české „pátým pádem oslovujeme, voláme“.

Z brouzdaliště lomeno šplouchaliště se nám ale žádné odpovědi nedostalo. Byla jedna hodina odpoledne, zde v Mexiku doba oběda ještě v nedohlednu, a děti ve vodě sršely takovou energií, že to hrozilo všeobecným zkratem. Jali jsme se proto vyhledávat naši dceru vizuálně. Ničemu nepomáhalo, že se voda v brouzdališti míhala sem a tam jak vinou palem, které vrhaly na hladinu nesouvislé stíny, tak přičiněním asi dvou tuctů lidských mládat, jež se zabývala odvěce zamilovanou činností – rácháním se.

Pozvedla jsem metaforickou hláskou troubu a nad hemžením snědých tělíček a černovlasých hlaviček proplachtilo ještě jedno hlasité: „Alo!“

Ani fakt, že tentokráte bylo provoláno česky, žádnou odezvu nevyvolal. Můj muž a já jsme se už smířeně zvedali z pohostinných plážových lehátek, že si toho svého potomka z brouzdaliště vytrídíme ručně, když se kdesi ozvalo: „Tak to nééé, *eso no se vale* (to se nedělá)!“

Vycvičení několikaletou praxí v dešifrování česko-španělského kódu, kterým se Alondra díky svému smíšenému původu dorozumívá, stočili jsme pohledy k bodu, odkud větný spletenec zazněl.

Naše dcera, jak jinak, dlela na konci oné česko-španělské Ariadniny niti. Její nesouhlasný výkřik pramenil z toho, že jí jeden z bratranců vychrstl do obličejů kyblíček ledové vody, kterou si za tím účelem pořídil z kohoutku v hotelovém pokoji. Alondřin protest byl tak procitěný, že zkrátka nemohl být vyjádřen jinak než dvojjazyčně, ačkoli její mexický bratránek si z české poloviny věty žádné ponaučení odnést nemohl.

Můj osobní život je taky takové brouzdaliště – kontrolovaný chaos plný ne zcela podchytitelných kulturních rozdílů a nejrůznějších polovičitých česko-mexických řešení. Krásně se na něm ukazuje, že vdát se za cizince (můj případ) a narodit se do smíšeného manželství (Alondřin případ) jsou dvě úplně rozdílné životní zkušenosti. Co takové dítě nasaje s někdy až nepochopitelnou přirozeností, se dospělý musí namáhavě učit, dokud ho milosrdná smrt nevysvobodí a nějaké česko-mexické patálie ho definitivně nepřestanou zajímat.

Když si ležím u bazénu, užívám si pár dní volna u moře a tiše provádím svou životní bilanci, vychází mi, že mé více než patnáctileté zakořeňování v Mexiku zatím vyústilo v následující výdobytky: mexického manžela, pracně českomexickou dceru, zaměstnání, hypotéku na dům, zdravotní pojištění a auto. Dělán to, co zde dělá málokdo, tedy platím daně a jsem odborově organizovaná. Mezi své nejvýznamnější společenské úspěchy řadím, že jsem pronikla do imperativů mexické etikety a v souladu s ní si každé ráno zvládám našroubovat pod nos milý úsměv, aby to vypadalo, že jsem stejně jako Mexičané ustavičně v pohodě.

Také na sobě oceňuji, jak se mi za ta léta krásně vytříbila genealogická paměť. Žiji totiž v zemi obřích rodinných útvarů. Velká část toho, do kterého jsem se přivdala, je teď

u bazénu se mnou a já si lichotím, že od sebe bez větších problémů dokážu odlišit manželových šest sourozenců, osmnáct tet a strýců a přes dvě desítky bratranců a sestřenic.

Jak lze vyrozumět z brouzdalištní anekdoty, v přívalové vlně mexických neteří a synovců se mi občas podaří rozeznat i vlastní ratolest ne podle barvy pleti či vlasů, nýbrž proto, že sem tam pronese nějaké české slovo.

Toto je kniha o tom, jak se mi žije v zemi s dočista odlišnou kulturou a co to se mnou za těch uběhlých patnáct let udělalo. Jedno je jasné – bylo to pro mě plodné období plné výher, ztrát a nálezů (ne nutně v tomto pořadí). A za všechno může to, že jsem si začala klasický milostný román s Mexikem.

Jak se mnou zamávala zamilovanost

Zamilovanost, to je veskrze užitečný mechanismus! Ať už je člověk zamilován do někoho (třeba do Mexičana jako já) nebo do něčeho (třeba do Mexika, taky jako já), skončí tak účinně zaslepen, že pak na zbožňovaném objektu nevidí všechno to, co mu v budoucnu bude komplikovat život. Vžene ho do akce.

Bez onoho těžko kontrolovatelného počátečního nadšení by druh *Homo sapiens sapiens* pravděpodobně vyhynul a také já, moderní tvor třetího tisíciletí, bych se jen těžko vrhala po hlavě do různých životních anabází, v mém případě zaoceánských. Zamilovanost mi zkrátka pěkně nahlodala můj osobní pragmatismus a učinila mě hluchou k radám typu: „A nechtěla bys radši žít ve Španělsku? Taky se tam mluví španělsky, je to blíž a nemají tam drogové kartely.“

Jenže takový suchopárný přístup k věci u mě prostě nemohl padnout na úrodnou půdu. Co se týče míry počátečního

nadšení pro Mexiko, kolem roku 2000 jsem mohla sloužit za vzor celé generaci budoucích světoběžníků a bylo to na mě hodně znát. Nepochybně jsem svým zanícením otráвила život spoustě lidí, protože museli pořád dokola poslouchat, jak strašně zajímavé jsou mexické indiánské kroje a jak páprdovsky unylé jsou naše kroje národní, jak fascinující je mexická hudba, zatímco ta česká postrádá jiskru, a jak melodicky zní mexická španělština ve srovnání s přímočarou a neromantickou moderní češtinou.

Kde se v mně takové nevázané nadšení vzalo? Dalo by se říci, že mě do Mexika něco poštuchovalo odjakživa. Tak zaprvé, odmalička mě nevysvětlitelně fascinovala jeho indiánská minulost, a pokud by mi někdo věnoval jízdu strojem času, jako první bych hupsla do Mexika na přelomu letopočtu, abych se podívala, co se tam tehdy *opravdu* dělo (ne, co si o tom dnes naivně myslíme, že víme).

Dále bylo klíčové, že jsem se narodila do cestovatel-sky naprosto ideální dějinné niky. Jsem ročník 1984, který si načasoval příchod na tento svět těsně před sametovou revolucí, aby stihl absolvovat základní školu už za nového režimu, osvojit si mimo jiné základy západních jazyků a pak se vrhnout na čerpání příležitostí, které se zrovna počaly rojit. Když jsem nastupovala na gymnázium, angličtina už byla samozřejmostí a španělština či francouzština začínaly frčet. Ideální odrazová plocha!

Někdy v polovině devadesátých let mé čtenářské schopnosti začaly nabírat obrátky, i jala jsem se hltat obsah postso-cialistické knihovničky mých rodičů, z níž mi laskavě kynuli etnologové Oldřich Kašpar a Miloslav Stingl. Americká archeologie měla Indiana Jonese a česká etnologie právě tyto pány. Byli to tuzemští dobrodruhové, kteří do Mexika a dalších latinskoamerických zemí vyjžděli zpoza železné opony, aby pak na přebalech svých knih pózovali vedle mayských stél popsaných hieroglyfy a hrdinně se vyjímali na vrchol-cích pyramid vprostřed majestátních pralesních scénérií.

Vzhledem k tomu, že jsem mezi svými vrstevníky byla úplně k ničemu (netrávila jsem volný čas na pařbách, nekouřila trávu a chodila brzo spát), často jsem se bavila činnostmi, které kromě mě nebavily vůbec nikoho. Třeba tím, že jsem se snažila představit si v reálu, o čem psali a co fotili naši čeští Indiana Jonesové.

Fotka je totiž, vážení a milí, jen jakési vykrajovátko reality, a co se nevejde do obdélníčku objektivu, to se prostě uřízne a nechá zmizet. A právě tyto odřezky jsem se kolem fotek v knihách snažila zrekonstruovat. Takový Miloslav Stingl v podřepu vedle obrovské kamenné olmécké hlavy byl skvělý materiál, protože ponechával prostor mé fantazii. Kam ta skutečnost zachycená na fotce asi pokračuje? Co je třeba nalevo? A napravo dole? Měla jsem ty myšlenkové obrázky tak zadřené v paměti, že když jsem se po letech do Mexika vypravila a na spoustu těch emblematických míst se podívala osobně, neubránila jsem se neustálému srovnávání. Většinou jsem byla vedle jak ta jedle – vypadalo to tam úplně jinak.

Další cvičení, které jsem s oblibou vykonávala, bylo fušovat archeologům a spřízněným profesím do vyhodnocování dat. Máloco na tomto světě je tak vzrušující jako archeologické vykopávky a domýšlení si, co člověk vlastně vyhrabal ze země. Když se v některé knížce rozebíral význam nějakého starého indiánského města, jež zaniklo dlouho před objevením Ameriky, vžívala jsem se do role těch, kteří ho vykopali, a představovala si, jaký smysl asi mělo uspořádání budov a k čemu sloužily všechny předměty, co se v nich našly. V skrytu duše jsem si myslela, že snažit se pochopit, jak dávní stavitelé uvažovali, je ztráta času, že je to pouhé střílení od boku. Což mi ovšem nebránilo ve spřádání vlastních teorií a hrozně mě to bavilo.

Nasávala jsem toto čtivo v době, kdy se výjezd do Mexika ještě stále rovnal čemusi dobrodružnému, co se muselo dalekosáhle plánovat a na co jen tak někdo nedosáhl. V mých představách si pan Stingl, žádostivý fotografie s mayskou

stélou, musel říct o službičku svému indiánskému průvodci a jistě si počítal políčka filmu, aby si ho předčasně nevyplácal. Možnost, že bych si i já někdy mohla sáhnout na opravdovou stélu umístěnou tam, kam ji mayštití tvůrci vlastnoručně zasadili, mi vysílala do celého těla elektrické mravenčení.

Z velké části za to mohla technologická omezení. Výraz „druhý konec světa“ tehdy nepředstavoval jen slovičkaření, nýbrž přesný popis situace. Moje puberta byla zasazena do toho kraťoučkého, ale úchvatného období, kdy už existovala výpočetní technika, ale byla rozměrná, a ještě si ji každý nenosil všude s sebou.

Mobily nebyly, a pokud jsem si například chtěla s někým domluvit schůzku, musela jsem mu zavolat na pevnou linku a pak do mrtě respektovat místo, hodinu a minutu setkání, protože pro případ náhlých změn neexistovaly komunikační kanály. Velmi to v člověku posilovalo organizační schopnosti a celkovou spolehlivost. Krásná doba!

A dnes? Po kraťoučkém mezidobí, kdy se teprve rozvíjela technologie chatování a užívání internetu se účtovalo na minuty, se svět zčistajasna smrskl a všechno se nepocho-pitelně rychle překlopilo do nové zrychlené doby. Všichni najednou byli všude. Každý měl „chytrý“ telefon a visel na sociálních sítích jako moucha v pavučině. V důsledku tohoto technologického pokroku má dnes fotku s mayskou stélou (pořízenou selfie tyčí) jakýkoli středostavovský taťka na dovolené, studentka na výměně či hipsterský blogger. To tedy za mé doby nebylo! No nic. Vypadá to, že už mám osobní představu „zlatého věku“, kdy se všechno dělalo lépe než dnes. Nepochybně stárnu...

Radši obrátím list. Faktem zůstává, že někdy na přelomu tisíciletí mi z hlavy ne a ne sejít neodbytná myšlenka: Kudy do Mexika? Už kolem čtrnáctého roku života jsem proto rodiče pověřila, aby mi laskavě pořídili soukromou učitelku španělštiny, a řadu let se lopotila. To se mi vyplatilo, protože na univerzitu jsem vstupovala v tomto jazyce již gramotná.

Coby tvor nejprve bakalářský, pak magisterský a nakonec doktorský jsem urputně studovala historii a lingvistiku, pořídila jsem si peruánského přítele (s odstupem času mi došlo, jaká to byla skvělá samovzdělávací strategie) a dala se do lapání stipendií pro studium a výzkum v zahraničí. Těch se vyrojilo moře, a kdo v mém okolí s nějakým někam nevyjel, začal být považován za anomálii. Tak jsem pomalu začala šlapat na paty našim českým Indiana Jonesům.

Jak vidno, štěstí přeje připraveným, protože jednoho krásného dne mi do mailu přistála pozvánka na pracovní stáž v jazykové škole v jakémsi středomexickém městě zvaném Toluca. Byla jsem jim doporučena štafetou „znám někoho, kdo zná někoho, kdo zná někoho, koho by to mohlo zajímat“. Jasně že mě to zajímalo, a jak!

Toluca, to město mi nic neříkalo. Bylo sice na mapě, ale jinak kolem něj žádné internetové informační nadšení nepanovalo. Ale už brzy jsem měla mít informaci habaděj...

Mexiko a já na svatební cestě

Má první cesta do Mexika byla jakási několikaměsíční ochutnávka. Zde bych ráda podotkla, že ochutnávky jsou zrádné, protože v malém množství člověk snese prakticky všechno. Teprve když se z jednohubky stane oběd, který vám servírují den za dnem, dojde na lámání chleba.

Jak to probíhalo? Vysoukala jsem se z letadla v Ciudad de México po dvanáctihodinovém letu (nebo třiadvacetihodinové cestě, pokud to počítám „od dveří ke dveřím“) a vydala se na poslední přejezd z hlavního města do Toluky vzdálené asi dvě hodiny autobusem.

Můj první dojem bylo podivné zvukové panorama. Kolem to hučelo jako v úlu, protože jízdni pruhy v obou směrech

plnila kvanta popojíždějících aut, všude to pohoukávalo a motorově pořvávalo, nemluvě o dalších vstupujících činitelích, jako byli pouliční prodavači vybavení megafony nebo reprodukováná hudba u stánků s jídlem.

Byla jsem utahaná jako kotě, na žádné trajdání po památkách jsem neměla žaludek, a tak jsem toho dne hanebně minula historické centrum a celý jeho strohý majestát z různověšedivého sopečného kamene, druhé největší náměstí světa, kde jsou dávné pyramidy začleněné do moderní architektury, bulváry prokvetlé stromy *jacaranda* s něžně fialovými korunami, zkrátka všechno to, co jsem jako turista měla vidět hned zkraje, aby mě to libě naladilo a přebilo dojem z toho, co na mě čekalo mimo centrum a co už tak vzhledné nebylo.

Jenže já centrum objela a shlížela jsem z paluby autobusu na normální ulice a normální Mexičany žijící normální mexické životy. Mé zrakové vjemy byly proto značně postapokalyptické. Domy na mě působily jaksi nedokončeně a neomítnutě, v ulicích visely věnce kabelů a odpadky ležely všude možně, jen ne na místech k tomu určených. To bylo to Mexiko, které pánové Kašpar a Stingl buď ještě nezažili, protože v jejich době vypadalo jinak, nebo se ho rozhodli obloukem obejít, respektive preventivně nezačlenit zmínku o něm do svých knih. V jejich podání Mexiko působilo venkovštěji, tradičněji a klidněji, zatímco to, co jsem objevila já, bylo plodem bouřlivé, nekontrolované a nedokončené globalizace.

„Co už,“ pravila jsem lapidárně a úspěšně se přepravila do Toluky. Ta působila jako zmenšenina hlavního města, bohužel minus metropolitní kulturní vyžití. Pochopila jsem, proč Toluca není žádný hit – byla poněkud nezajímavá a většina lidí jí bez ohlednutí pouze procházela na své cestě do nějaké jiné destinace. Měla všehovšudy jednu pamětihodnost, secesní skleník s největší sadou vitráží na světě zvaný Cosmovitral, a jen kvůli němu tolucké zastupitelstvo pořídilo turistickou vyhlídkovou tramvaj, která návštěvníky vozila

kolem dokola. Ovšem protože turistů hodných tohoto označení bylo pomálu, tramvaj si užili zejména místní.

Na druhou stranu, hned první den kvůli mně strážník, konsternovaný tím, že do Toluky dorazil nějaký cizinec, zastavil dopravu, abych mohla komfortně přejít na druhou stranu ulice. Kde jinde se vám něco takové stane?

Zásadní na tom všem bylo, že na mě celý ten mumraj působil exoticky, což bylo přesně to, co jsem jako ochutnávající jednohubek potřebovala k životu. Díky pocitu novosti mi všechno přišlo růžové a západy slunce obzvláště nazlátlé. Prožívala jsem zkrátka etapu „svatební cesty“, nad kterou se právě dramaticky zdvihala opona. Mimochodem, španělsky se svatební cesta řekne *luna de miel* čili „medový měsíc“. No není to výstižné? Kýčovitost a vřelé city z toho úplně kanou...

Trochu jsem se v Toluce rozkoukala, nastoupila do práce a navázala první vztahy s moderními Mexičany. Můj společenský život po jejich boku raketově odstartoval a byl ohromný! Šéf jazykové školy, kde jsem pracovala, a jeho rodina se mě příkladně ujali. Byli ke mně přívětiví a pozorní a já jsem od první chvíle měla pocit, že mezi ně skvěle zapadám. Znali jsme se sotva pár dní, ale už jsme si spolu spiklecky povídali a chechtali se.

Coby hostující lektorka jsem bydlela s šéfovou rodinou, a jakkoli to z českého pohledu bylo spolubydlení poněkud netradiční, mělo řadu libých stránek. Český šéf by asi lektorku neumístil do středu své domácnosti a neposkytl by jí ložnici svých dvou malých dcer. Asi by nenechával sušit na dohled své spodní prádlo. Asi by ji o víkendech neučil očesávat ze stromu mango.

Nehledejte v tom, prosím, žádné skryté významy, neboť šef vykazoval chování pravého gentlemana. Ačkoli po fyzické stránce za mnoho nevydal (hlavně ustupující brada byla na přítěž), byl po mexicku komunikativní, zdvořilý a zároveň zábavný, zkrátka z něj crčelo charisma. Dvěře jeho kanceláře

byly vždycky dokořán a výplatu jsem dostávala včas. Co si o tom všem myslela jeho manželka, je druhá věc, protože i když mám dnes Mexičany přechtené, telepat přece jen nejsem.

Vztah s vrchností klapal a také jsem záhy pronikla do pracovního kolektivu jazykové školy, kde jsem měla na starosti vzdělávat pracovníky různých firem v jazyce Shakespearově, často proti jejich vůli. Seznámila jsem se s kolegy na „našem“ patře a navázala první přátelské vztahy. Poznala jsem Daniela a Yadiru neboli Yadi, zamilovaný párek stereotypně brýlatých účetních, jejichž viditelný zájem jednoho o druhého snižoval na pracovišti produktivitu práce. Dále sekretářku Montserrat, zkráceně Montse, kudrnatou mexickou krásku s obrovskými nvyvýma očima, která jen s nejvyšší nechutí překládala nudnou obchodní korespondenci a ve volném čase si to kompenzovala pořádáním feministických kampaní.

A konečně jsem se seznámila s lektorem Erikem, doktorandem společenských věd místní státní univerzity, který si výukou angličtiny přivydělával ke studiu. Erik byl učebnicový astenik, který se díky své nadprůměrné výšce tyčil (či spíše hrbil) nad zbytkem mexické populace, jež běžně dorůstá cirka 150 až 165 centimetrů. Na svět se díval zpoza tenkých lennonek, které doprovázelo jakoby v ironickém údivu setrvale povytažené obočí.

Erikovi byla dána do vínku schopnost chytře a s černým humorem komentovat dění kolem. Byl schopen neuvěřitelné jazykové úspornosti, kdy na komplexní problém reagoval odpovědí sestávající ze tří čtyř slov. To jsem na něm od začátku oceňovala, protože jde o vlastnost, kterou, jak dnes vím, bezelstně dobrosrdeční Mexičané vesměs neoplyvají. Pro mě ale suchý humor byl vždycky základem dobré a zábavné konverzace, a to nás s Erikem nevyhnutelně sblížilo.

Brzy jsem si všimla, že Erik je ten typ Mexičana odrodilce, který je ve své kolektivně založené vlasti schopen žít a přežít jen díky dlouholeté praxi. Už když jsem ho poznala, se rád zavíral o samotě. Občas upadal do nabručené nálady, přičemž

v puse převaloval slova stejným stylem, jako by přežvykoval tabák. Z davů, ať anonymních či rodinných, byl nervózní. Oslavy, párty, večírky a pařby, které jsou v Mexiku na denním a nočním pořádku, ho nebavily. Jinými slovy, Erikovi v Mexiku nezbyvalo než přestát spoustu věcí, jež mu byly proti srsti. Zastávám teorii, že musel v minulém životě provést něco strašlivého, a proto se pak v tom dalším za trest se svou povahou narodil do Mexika.

Já na tom v té době byla jinak. Ještě jsem nebyla zamilovaná do žádného konkrétního Mexičana, natož do Erika, nýbrž do Mexika obecně. Chtěla jsem toho co nejvíc zažít, a tak jsem se bez námitek účastnila všech druhů zábavy, k nimž mě lidé kolem přizvali. (A protože jsem podivín, pak jsem si o tom psala poznámky.)

Erik tedy stál trochu stranou. Až po nějaké době, kdy už jsem se z neustálé účasti na extrovertní mexické kultuře cítila nadoraz, vyčerpaná a znuděná těmi neustálými sešlostmi a večírky, jsem začala oceňovat, jak je Erik krásně nespolečenský. Jak vidno, osud měl pro nás dva v rukávu pár fint, jak nás svést dohromady. Ale o tom později!

To, co vyklíčilo jako první, byla nová přátelství. Způsob, jakým jsem s Danielem, Yadi, Montse a Erikem navázala vztahy, byl příkladně mexický – sehnalo nás dohromady to, co nazývám stádním instinktem čili neochota trávit čas o samotě. Jak jsem záhy zjistila, i společnost značně různorodých lidí, kteří nemusí mít moc společného, je pro Mexičany vítanější než někde sedět sám. To je přístup většiny a ta menšina, co by si raději zašla na oběd sama a přečetla si u toho noviny, buď beztak jde s proudem, nebo bývá začleněna proti své vůli.

Požívání jídla je v Mexiku stejnou měrou společenskou událostí jako ukojením hladu, a tak se lidé v době snídaně, oběda či večere shromažďují do houfů a za bodré konverzace se společně živí, často aniž by si všimli čím vlastně. A protože na „našem“ patře bylo nemožné na sebe v době oběda

nenarazit, byla jsem do tohoto zvyku pohostinně včleněna také a všichni jsme se začali hromadně stravovat v malinké restauraci hned naproti jazykové škole.

To nás postupem času podivuhodně stmelilo, ačkoli mezi námi neexistoval jiný spojovací článek než společné pracoviště. O pár měsíců později už byly vztahy utuženy, společné obědy se staly příjemným každodenním rituálem, a dokonce i jazyková škola celkem uspokojujivě fungovala navzdory tomu, že pro ni pracovali zaměstnanci jako nás pět.

Ukusuji z medového měsíce

Dny ubíhaly a můj hlavní dojem z Mexika jednoznačně závisel na soužití s lidmi. Vše nasvědčovalo tomu, že jak má hostitelská rodina, tak mí kolegové se ještě před mým příjezdem dohodli na tom, že mě budou bezmezně rozmazlovat. Jejich pohostinnost neznala hranic, a to zejména ve srovnání s tradičně rezervovaným přístupem velké části mých vlastních krajanů.

U Erika by to šlo vysvětlit tím, že o mě brzy začal projevoval mnohem bližší zájem, ale co všichni ostatní? Odpověď je prostá. Coby návštěva z jiné země jsem pro Mexičany představovala osobu, již bylo nutno zahltit co největším přívalem pozitivních vjemů, aby se do jejich země nenapravitelně zamilovala. Mexičané už to tak dělají.

Já jsem se přirozeně ráda nechala unášet a stala se jakousi lidskou obdobou štěněte. S vyvalenýma očima a rejdicím ocáskem jsem dychtivě vstřebávala vše, co se v mém okolí dělo. Byla jsem kdykoliv připravená zúčastnit se zábavy a hrát si, chodila jsem v závěsu za lidmi, kteří mě „brali na procházku“ a ukazovali mi nová místa. Jinými slovy jsem využívala dobré vůle mých hostitelů k nasávání zkušeností.

Měla jsem toho zapotřebí, neboť, jak již čtenář ví, v té době se mé informace o Mexiku omezovaly na užitečné poznatky o životě zdejších indiánských kultur před pěti sty a více lety (i vliv dobrých pánů etnologů z knihovničky mých rodičů musel někdy narazit na strop). Co se týkalo života v současném Mexiku, představovala jsem nepopsaný list papíru.

Byla jsem třeba úplně perplex z množství příbuzných, kterými oplývali noví přátelé a známí. Na to mě žádný etnolog nepřipravil.

Má vlastní rodina je totiž co do počtu dětí český průměr – rodiče si pořídili jen dva exempláře, což logicky omezuje celkovou velikost širšího rodinného kruhu a také možnost masového sdružování. V naší rodině jsem například nikdy nezažila, že by se všichni rodinní příslušníci sešli v jedné a té samé místnosti. Naopak v Mexiku jsem se ze dne na den ocitla v pružných vláknech několika příbuzenských sítí, které se táhly až k obzoru a vykazovaly neukojitelný zájem se neustále scházet. Po nějaké době jsem se začala orientovat v jednotlivých rodokmenech a pomaličku polehoučku jsem si začala dělat jasno v tom, kdo je kdo, ačkoliv se mi pro některé rodinné vazby nevybavovalo patřičné české výrazivo. Nejhorší byla problematika sourozenců prarodičů a jejich následné větvení.

Zásadní je, že jsem byla vždy vítaná, i když valná část příbuzenstva mě vůbec neznala. Pozvání na návštěvu byla všudypřítomná a díky nim jsem se rychle naučila, jak správně po mexicku zvát i odmítat.

Lidé kolem mě pořád říkali matoucí věci jako: „Tak jo, zítra se uvidíme u vás doma!“ (*en la casa de usted*) nebo dokonce „Uvidíme se ve vašem ubohém domově!“ (*en su humilde casa*). Až po čase mi došlo, o co jde. Zaprvé, že když někdo řekne „u mne“, ve skutečnosti to znamená „u něj“, protože přece jeho dům je můj dům. Zadruhé, že dům, kam návštěvníka zveme, musí být nutně „ubohý“, protože v Mexiku je neslušné se čímkoliv chlubit. A tak jsem se konečně uklidnila

a vytěsnila z mysli obraz přílivu hostů, na něž mé mexické bydliště nebylo vůbec stavěné, neboť pro začátek ani nebylo moje.

Během té prvotní etapy mi také po troškách začalo docházet, jak vlastně Mexiko funguje po logistické stránce. Toluca je velké město, které v počtu obyvatel dohání Prahu, a panuje v něm čilý dopravní (a jiný) ruch, který se nikdo nesnaží nikterak krotit. Tedy až na již zmíněného dopravního strážníka, který mě buď z obdivu k mému zahraničnímu původu nebo z lítosti ochránil před auty vlastním tělem a vzbudil ve mně plané naděje, že tomu tak bude všude.

Omyl. Sotva jsem se poprvé vydala na vlastní pěst na obhlídku Toluky, zatuhla jsem na samém začátku na kraji jisté středně frekventované ulice bez semaforu. Tu ve vzájemně prolnutých vlnách ustavičně zaplavovala vozidla. Jedna část dopravní vlny popojížděla, zatímco ji zezadu vysokou rychlostí doháněla další, aniž by ponechala skulinku pro ubohé dvojnožce. Pokaždé, když jsem se odhodlala vstoupit do vozovky, se přihnalo auto nebo autobus a já musela zbaběle zacouvat zpátky na chodník.

Nakonec jsem to vzdala a takřka v slzách se vrátila domů, kde mi moji hostitelé vysvětlili, že je nutno prokličkovat mezi auty, zatímco stojí relativně v klidu. V případě existence semaforu je pak nasnadě vyčkat, až autům blikne červená a využít toho k rychlému překlusání z jedné strany na druhou. Jedním dechem mě ale varovali, že Mexičané rádi jezdí na červenou, takže pozor na to.

Člověk při troše dobré vůle zvládne ledaco, a tak jsem následující týdný zasvětila praktickému výcviku. Začala jsem proplovat z jedné strany ulice na druhou s maximální možnou elegancí a s nejmenším možným rizikem. Nakonec jsem se naučila zvládat i tak zákeřné úkony, jako je jízda autobusy veřejné dopravy, které svou disciplínou připomínají buvoly a grácií mechanické buvoly. Ale já byla ve svatebním rauši, proto, když autobusy se řvoucím motorem přejížděly přes

všudypřítomné retardéry s lehkostí okřídlených poníků s nadávou, připadalo mi to nové a zábavné. Jestliže se mi obracel žaludek z pachu benzínu a připálených pneumatik, který agresivně pronikal na palubu, snažila jsem se sebe sama přesvědčit, že nesmím být taková evropská citlivka.

Ty samé autobusy zhusta jezdily na červenou, bez varování zastavovaly na těch nejnemožnějších místech uprostřed neskutečně hustého provozu, auta kolem nás skřípavě brzdila, klaksony houkaly, řidiči na sebe pořvávali nadávky a já jsem si říkala s tolerantním úsměvem: „Co naděláme, tak to zkrátka v Mexiku chodí. Však se s tím sžiju.“

Potom mi jednoho krásného dne šofér autobusu sdělil: „Dál už nejedu, slečinko,“ a donutil mě vystoupit na liduprázdné ulici do úplné tmy. Vydala jsem se na osamělou cestu k domovu vzdálenému asi čtyři kilometry, snažila jsem se vytěsnit z hlavy pomyšlení na pověstnou mexickou populární kriminalitu a řekla jsem si dobromyslně: „No co, i šoférům musí někdy skončit pracovní doba.“

Navzdory tomu všemu tehdy má badatelská vášeň neznala mezí. Právě naopak, cítila jsem se nesmírně pyšná sama na sebe, že jsem se v takovém nepochopitelném prostředí naučila pohybovat a fungovat.

Má stáž ovšem jednou musela skončit. Po několika měsících jsem přeletěla zpátky do Čech, ale ani na chvíli jsem nepřestala hledat způsoby, jak se do Mexika zase vrátit. Nechala jsem tam spoustu nedodělané práce, což byla kategorie, do níž jsem v té době už řadila i Erika.

Do Toluky jsem se pak vrátila ještě několikrát v rouše studentském, protože to byl ideální způsob jak vycestovat, finančně se nezruinovat a zároveň nenabrat zpoždění ve vzdělání. Charakteristické pro mě bylo, že mé studijní pobyty v Mexiku se stále prodlužovaly. Ze čtyř měsíců se při příští příležitosti stalo půl roku, pak rok, a potom už jsem v Mexiku zakotvila na dobu neomezenou. V časovém sledu se to všechno odvíjelo následovně:

Na konci mého druhého pobytu se Erik rozhoupal, a jak by pravila moje babička, svěřil se mi se svými záměry. Ty byly z mé strany příznivě přijaty a najednou jsem měla perspektivního mexického přítele.

Během třetího pobytu jsem získala pracovní úvazek na stejné univerzitě jako Erik a začala se studiu Mexika věnovat za plat státního pracovníka. Nejenže jsme s Erikem spolu chodili, ale také bok po boku vědecky báдали, což na nezúčastněného pozorovatele může působit jako nuda, ale ve skutečnosti to byla nebetyčná romantika. Akademická romantika, abych byla přesná. S Erikem jsme tokali například na vědeckých konferencích. Když jsem přednášela já, můj milý na mě hleděl zbožňujícím pohledem z publika. A když přišla řada na něj a vystoupal k řečnickému pultíku, zamilovaně jsem na něj zírала já. Doporučovali jsme si knihy. Také jsme se vzájemně zvali do výuky, abychom znalostmi toho druhého obohatili své vlastní studenty. Říkali jsme si formálně „pane doktore“ a „paní doktorko“, ale jiskřilo to mezi námi a bavilo nás sledovat, jak studenti teoretizují: „Mají spolu něco, nebo ne?“

Při čtvrté příležitosti jsem se do Mexika odstěhovala na trvalo, čímž už nebylo co odkládat, a s Erikem jsme se do pár měsíců vzali. Zhruba v té době jsme si koupili domek na okraji Toluky. Alondřino narození přišlo po necelých dvou letech. Náš život v Mexiku se zaběhl a začal pravidelně a uspokojivě odtikávat.

A co přátelé? Toluca je velké město se spoustou zajímavých lidí, a tak některé přátelské vztahy na dlouhé lokte vzaly za své, zatímco jiné přežily a dalším bylo teprve dáno vzniknout. Paradoxně jsem ztratila kontakt se svými prvními mexickými dobrodárci a v mých vzpomínkách na šéfovou rodinu vystupuje snad už jen akt česání manga.

(Mimochodem, manga obvykle rostou vysoko na stromě a trhají se za použití speciálního udělátka, které vypadá, jako kdybyste opletli baseballovou pálku lýkem, pak ji vytáhli

a obal si nechali. Tím mango zaháknete a utrhnete. Ale dosti o mangu.)

Zato s Danielem, Yadi a Montse se dodnes intenzivně stýkáme. Ačkoli po pracovní stránce se naše cesty rozešly, snažíme se alespoň dvakrát týdně zajít spolu na oběd. Kromě toho se naše bujně rozvětvené rodiny stále navštěvují a vzájemně zvou na všechny akce křtem nových přírůstků počínaje a vprovázením zesnulých členů konče.

S českou poznávací značkou

Tak to by byly mé růžové začátky v Mexiku. Jenže růžový nátěr dřívě či později oprýská, z jednohubky se stane každodenní oběd a tak dále, a tak dále. Co se stalo, když mé počáteční nadšení odeznělo? Na to je snadná odpověď – ocitla jsem se kdesi na půli cesty mezi Českem a Mexikem. Byla to chvíle, kdy jsem pořádně nevěděla, jestli se dívat vpřed, nebo se radši ohlížet do minulosti, a pomyslně jsem se přitom točila jako dezorientovaný holub na báni.

Nakonec jsem došla k závěru, že přetočit hodinky zpátky nejde a vlastně ani není o co stát. Už se toho přece tolik stalo, dobrého i špatného! A tak mi nezbylo než zhodnotit věci dřívější realisticky a pokud možno s humorem. Proto tvrdím, že můj vztah s Mexikem začal jako klasický milostný románek a taky jako takový dopadl...

Otázkou je, co bude dál?

Ten dotaz mi už delší dobu tluče na mozek jako otravný datel. Jaké je podhoubí onoho českomexického vesmíru, který jsem si kolem sebe vytvořila? Je funkční? Nebo je snad kontakt mezi Čechy a Mexičany jakýmsi setkáním třetího druhu?

Zjistila jsem, že je těžké se s takovými otázkami poprat, dokud si neujasním své výchozí body a nepřeberu si,

jestli vůbec existuje něco jako „češství“ a „mexickost“. Samozřejmě že ze začátku neexistuje. Nálepku Čecha nebo Mexičana člověku připlácnu v porodnici a tomu to je coby kulturně neuvědomělému miminu v té chvíli šumafuk. Jenomže potom začnou být všichni ti nálepkami opatření jedinci zpracovávaní zbytkem společnosti, do které jim bylo dáno se narodit. Začne to v rodině, kde jim vštěpují, co se má a co ne, po jisté době se do toho vloží vzdělávací systém s prvoukou (v Mexiku začnou každé pondělí vzdávat čest státní vlajce), pak se dostaví sdělovací prostředky a sociální síť (Čech třeba zjistí, že jestliže neskáče, tak na takové označení nemá nárok) a dokonáno jest.

Pokud bych si třeba já chtěla tu svou českou poznávací značku strhnout a pokusit se žít bez ní, mohu to zkusit, ale jsem si jistá, že nezníčitelné vědomí její nepřítomnosti na mě nakonec bude mít stejný efekt jako povědomí o její existenci. Jinak řečeno, i když si nakrásně budu namlouvat, že jsem Mexičanka, nikdy nepřestanu fungovat v českém módu.

Abych nemudrovala jen tak do vzduchu, přihodím pár švestiček z vlastní zahrádky. Ujasnit si, co cítím ke své vlastní české SPZ, to byl běh na dlouhou trať. Ne oříšek, ořech. Do Mexika mě totiž nezavedl jen ten setrvalý a nevysvětlitelný zájem, který ve mně ostatní země světa z nějakého neznámého důvodu nevzbouzely. Odpálila mě tam také touha přijít na kloub tomu, jak moc jsem schopná se vzdálit zbytku svých krajanů, protože v Čechách mi bylo poněkud těsno.

Jednoho dne uprostřed děsného životního období zvaného puberta jsem si v hlavě přebírala, v jakém českém městě bych jednou chtěla žít, a došla jsem k prozření, že kromě Prahy v zemi existují snad jen tři města nad sto tisíc obyvatel a že naprostá většina lidských sídel v mé zemi odpovídá nelichotivému pojmu „maloměsto“. Počala jsem se cítit značně klaustrofobicky a ten pocit ne a ne vyprchat.

Těžko popřít, že Česko je zkrátka jakousi do sebe zahloubanou kotlinou. Jsme celkem spořádaný vnitrozemský státeček,

kde s výjimkou občasných povodní či větrné smršťe nehrozí žádné zásadní přírodní katastrofy, ostrůvek klidu a míru plný lidí přesvědčených o tom, že se jim „doma“ nic moc zlého nemůže stát.

Když má rodina sleduje hrůzostrašnosti v mezinárodním zpravodajství, má tendenci to kvitovat: „Tak to by se v Česku stát nemohlo.“ Proto když jsem jim poprvé z Mexika napsala, že zemi zasáhl hurikán, rodinné tamtamy se hystericky rozbušily. Nikdo doma netušil, že Mexikem se za sezónu prožene na deset hurikánů, na které je obyvatelstvo v zónách přímého dopadu uvyklé, a v těch, kudy normálně neprocházejí (včetně té, kde sídlím já), se projevují hlavně silným deštěm. Takový pořádný český letní slejvák si s tím mexickým nezádá.

Jinými slovy, mnoho povyku pro nic. Z Česka se na mě ale tehdy snesla sprcha rad, jak se při hurikánu správně zavřít ve sklepě (který mexické domy nemívají) či jak si postavit protitornádový bunkr (na tornáda, která v Mexiku skoro nejsou). O tom, jaké byly reakce na proběhlá zemětřesení, se radši ani rozepisovat nebudu...

Ovšem to, že se mi tehdy Mexiko jevilo méně maloměstské, těsné, klidné, spořádané a nudné než Čechy, je mi dnes k smíchu. Když ponechám stranou vzrůšo, které představují hurikány a zemětřesení, Mexiko totiž není bůhvíjak kosmopolitní země. Jeho obyvatelé sice projevují živý zájem o vše, co leží mimo Mexiko, ale velká část z nich si pod tím pojmem neumí skoro nic představit.

V tom se naše dvě země potkávají. Ani v Mexiku, ani v Česku obvykle nevzniká sci-fi světového formátu, nenatáčejí se o nich filmy plné superhrdinů, a ani na Prahu, ani na Ciudad de México pravděpodobně nedopadne ničivý meteor, před kterým by hrdinní mexičtí a čeští astronauti museli zachraňovat planetu za potlesku zbytku lidstva. Jediný způsob, jak se naše země mohou vyhoupnout na římsu pozornosti světa, je, když si je někdo v Hollywoodu zvolí jako

ideální jeviště pro nějakou exotickou honičku z Jamese Bonda s mizivým přesahem pro zbytek scénáře. A to si ještě vybere Prahu s jejím goticky upířím charizmatem nebo Ciudad de México na Den mrtvých. A co ten zbytek?

Nebo třeba jazyk. Česky se mimo Česko nedomluví nikdo a navrch ani my Češi nejsme zcela přesvědčeni, zda by se cizinci náš jazyk vůbec měli učit, když je tak náročný. Radši si ho necháme pro sebe! Mexičtí trpitelé typu Erika, který si studiem češtiny sám prošel a pak toho rozčarován nechal, nám přitakávají, tvrdíce, že *checo es chueco* – čeština je celá pokroucená. V tomto ohledu mají nad námi Mexičané výhodu. V jejich prospěch hraje, že jsou nejpočetnější španělsky mluvící národ a mají se na světě s kým bavit ve svém jazyce. Jenže se tím nechávají falešně ukolébát, protože nevyvíjejí snahu naučit se jazyky jiných zemí, a ty části světa, kde se španělsky nemluví, pozorují optikou latinské fráze „zde žijí lvi“: neprozkoumané území, sem radši nevstupovat.

A konečně, jak Mexiko, tak Česko mají ještě jeden společný rys: jejich dějinná dráha se vyznačuje tím, že po sobě nechávali šlapat invaze těch roztahovačnějších a ambicióznějších. Mexiko je bývalá španělská kolonie a my zase národ, co se skoro pořád před někým musel bránit, aby nezmizel z mapy světa.

A tím se dostávám k dalšímu význačnému momentu, který mě odlákal do Mexika. Jak tak rozjímám nad českými dějinami, nedokážu se ubránit pocitu, že pokud by nás Čechy něco vyburcovalo ke kolonizaci jiných zemí, byla by to dozajista touha po lepším klimatu. S jakou radostí bychom nechali za zády studené podnebí, které pro nás záškodnicky vyvolil praotec Čech, vydali se k moři a konečně měli vlastní pláže! Jediným, jakkoli ubohým zadostiučiněním mi v tomto ohledu zůstává zážitek, který jsem si odnesla z webových stránek jedné mexické cestovní kanceláře. Tam jsem se dočetla, že Čechy jsou proslulé svým úchvatným písčitým

pobřežím. Že by důsledek rekreačního požití halucinogenních látek u Máchova jezera?

Právě to deprimující české klima svým dílem přispělo k tomu, že jsem na Mexiko pohlížela jako na tropickou zemi, kde bych se nemusela polovinu roku klepat zimou. Jistě v tom nejsem sama. To klasické kýčovitě panorama – zelené palmy, zlatý písek, azurové moře a v pozadí toho všeho mayské pyramidy – podle mě máme v Česku zafixované všichni.

Vrcholem ironie proto bylo, že jsem si přes všechna očekávání přestěhováním do Mexika klimaticky moc nepolepšila. K životu jsem si totiž bezděčně vyvolila přesně to místo, kde jsou nejnižší průměrné roční teploty a krajina prakticky stejná jako na Vysočině. Exotika to věru nebyla.

Když jsem se definitivně odstěhovala do Tolukey, bylo to uprostřed ledna, v Česku ve čtyři odpoledne byla tma jak v pytli, venku sněžopršelo a mí příbuzní a přátelé, podklesávající pod vahou pěti vrstev oblečení a přidušení šálami, činili závistivé poznámky typu: „Ty se máš, ty si jedeš do tepla!“

Neměla jsem sílu jim vysvětlovat, že se tak trochu mýlí. Představovali si mě v exotické Toluce na plážovém lehátku, jak srkám koktejl ze sklenice s paraplíčkem a cynicky posílám selfička své sexy opálené tváře mrznuoucím obyvatelům Česka, kteří dávno zapomněli, jaké je těšit se ze slunečního svitu.

Hm, ne tak docela. Toluca leží ve středním Mexiku na náhorní plošině ve dvou a půl tisících metrech pod sopkou pětitisícovkou. Od dubna do října je tam období dešťů a od listopadu do března období sucha. Klimaticky obě tato období připomínají jakýsi český jaropodzim, kdy není ani vedro, ani nemrzne. Je to celkem příjemné a má to tu výhodu, že ušetřím na oblečení, protože mohu skoro celý rok nosit to samé.

Sukýnek, kraťasů a triček bez rukávů si ale moc neužiju, protože ráno a večer bývá zima. Pokud bych se chtěla

v Toluca oblékat letně, musela bych se chovat jako místní kolibříci, kteří přes den hekticky sosají nektar z květů, aby měli dost energie a během studené noci se jim nevybily tělesné baterky a oni se neskáceli mrtví z větve na zem.

Běžný kolibřík každodenně spořádá polovinu své váhy v nektaru, který vysaje z přibližně tisíce květů, což znamená, že já bych takovým chováním při své váze zlikvidovala místní ekosystém, a to jen proto, abych si mohla užít tílko a kraťasy. A to bych, prosím, ani nevykonávala funkci opylovače!

Ale dosti přitroublých vtípků. Klima je vážná věc!

Kdy je v Toluca horko, aby se dalo mluvit o období českého léta? Řekla bych, že zhruba tři týdny kolem Velikonoc. To slunce pálí, a ještě nezačaly deště. Zbytek roku je buď slunečno a chladný vzduch, nebo při mírných teplotách prší. Velmi příjemná je také již zmíněná hurikánová sezóna, která se u nás ve vnitrozemí středního Mexika projevuje neustálým poprcháváním prokládaným přívalovými dešti. Půl roku si proto v autě vozím gumáky. Perličkou budiž to, že ve středním Mexiku nejsou domy vybavené topením, a proto je doporučuji zejména speleologům, kteří si lebedí v chladném a vlhkém jeskynním prostředí.

Abych nezapomněla! Pokud se chci podívat k moři, musím tam dojet autem, přičemž nejbližší oceán je od nás pět hodin cesty. Zhruba jako z Prahy do Slovinska. Podle mých českých známých ale přece musím mít moře za rohem, když žiju v tropech.

Marně jim vysvětluji, že i když Mexiko má stovky kilometrů mořského pobřeží od obou oceánů, ten obrovský prostor mezi nimi musí něco obsahovat, a to nejen pouště a kaktusy, ale třeba i prachobyčejné lesy českého typu. Jaksi se mi to zdráhají uvěřit. Nechtějí si tu krásnou plážovou představu nechat rozbít...

Jak z mého vztahu vyprchala romantika

Počasí nepočasí, roztáhnout nedomrlá křídélka, postavit se něčemu neznámému, žít a přežít uprostřed jinakosti, které Mexiko muselo být plné, to pro mě kdysi byla ta pravá výzva. Byla jsem přechočná tu jinakost obejmout, přitisknout si ji na hrud' a nechat, ať mě prostoupí. Tato má počáteční ochota pomexičtit se byla v cílové zemi samozřejmě dobře přijata a široce podporována. Mexičané si mě jako cizinku získali s podobným rozpouštěcím efektem, jaký má neodolatelný donchuan na postarší matrónu, ale nebylo to zadarmo. Na oplátku po mně žádali, abych byla co nejvíce jako oni, neboť „na tomto světě není nad Mexiko“ (*como México no hay dos*). I když na to ve své zemi mají plné právo, věřte mi, že nežádali málo.

Mexičanům bylo nad slunce jasné, jak na to mám jít: „Slečna Češka se naučí dělat všechno jako my a bude mezi námi šťastná!“ Mí přátelé, zejména Daniel a Yadi, do mě například už od našeho prvního společného oběda ládovali všelijaké místní pokrmy a těšili se na to, jak si pochutnám a už nikdy nebudu chtít nic jiného.

„Tohle, prosím, je *salsa macha*, ochutnej!“ hlaholil bodře Daniel a strkal mi do obličeje mističku jakési rezavě hnědé olejovité substance.

Ochotně jsem si nabrala plnou lžičku a nesla ji k ústům, když tu mi předvádavý Erik zadržel ruku.

„Takhle ne,“ pravil zamítavě a vrátil obsah lžičky do mističky. „Takhle!“ Nechal si ze lžičky ukápnout na hřbet ruky miniaturní množství a pak ho slízl. Potrásl hlavou a s přivřenými očima chvíli nad něčím dumal, ale pak mě gestem vyzval, abych to taky zkusila.

Následovala jsem jeho příkladu a vyvalila oči, protože to bylo, jako bych si cvakla kyseliny. Rty mě začaly nepříjemně svědit a pálit a ústy se mi rozlil divný pocit chladu, který přecházel do horka a zase zpátky. Otrásla jsem se při představě, že bych si do organismu vpravila celou lžičku toho ďáblovho lektvaru.

„Pokud ti to přijde pálivé, počkej pár hodin,“ varoval mě zpožděně Erik. „Správné chilli totiž pálí hned natříkrát.“ Pak mě informoval, že poprvé k tomu dojde, když ho člověk do sebe láduje, podruhé, když mu dělá bengál v žaludku a potřetí, když ho definitivně opouští druhým koncem.

„Proboha, to se jí v koncentrované podobě, nebo se to něčím ředí?“ zeptala jsem se a snažila se silou vůle zabránit, aby mi neteklo z nosu.

„Ne, naliješ si to na jídlo, dodá mu to chuť,“ odvětil Daniel a očividně se nad tou otázkou z duše podivil.

„Tak strašně to pálí, že bych přes to žádnou jinou chuť nepoznala.“

„Nesmíš moc žvýkat a převalovat jídlo v puse,“ poradila mi Montse. „Prostě ho spolkní a nebude tě to tak pálit.“

„Ale proč teda tu salsu radši nevynechám, když nechci, aby mě pálila?“ zeptala jsem se už úplně zmateně.

Daniel, Yadi a Montse zmlkli a chvíli na mě zírali, jak se snažili si to přebrat.

„Válka a mír, hrdinství a zbabělost, rozkoš a bolest – dvě strany té samé mince,“ pronesl Erik teatrálně a v očích mu zaplály rošťácké plamínky. „Odpověď na to, proč jíst chilli, bude někde uprostřed.“

„Salsa bez chilli není salsa,“ přešel Erikovu filozofickou poznámku Daniel.

„Navíc nepálivou ti nikde neprodají,“ dodala Yadi.

„Ale když si ji připravíš doma, tak můžeš chilli vynechat, ne?“

„Pokud vaříš, tak určitě,“ opáčila pohrdlivě Montse, věrná svému feministickému přesvědčení. Jakákoli zmínka o tom,

že by se mohla zabývat vařením, jí totiž zavání tradiční (rozumějte: vnučenou) dělbou práce mezi mužem a ženou.

„A co do té salsy dát míň chilli, aby měla chuť, ale nebyla tak strašlivě pálivá?“ snažila jsem se dobrat kompromisu.

Uvažovala jsem tak, že pokud by si Mexičané pálivost užívali navzdory tomu, že jim způsobuje fyzické utrpení, tak fajn, proti gustu žádný dišputát. Co mi absolutně nedávalo smysl, bylo to, že se pálivé jídlo snaží co nejméně žvýkat právě proto, že předem vědí, jaký to bude mazec. Posunou ho radši co nejrychleji do zadní části dutiny ústní a pak ho spolknou, aby vyhráli závod s chilli a ono je nestihlo tak moc poštípat. Říkala jsem si, jestli by nebylo praktičtější požívat méně chilli, aby se zachovala přirozená chuť jídla a žaludeční stěny zůstaly nepoškozené?

Odpovědí mi bylo, že mě nikdo neuznal za hodnu odpovědi. Praktická Yadi na mě vrhla blahosklonný pohled a natáhla se pro jídelní lístek.

„Miláčku, objednej jí taco z *huitlacoche*,“ řekla Danielovi. Pak se obrátila ke mně s úmyslem mě uklidnit: „Neboj, nepálí to. Jsou to takové šedivé houby, co parazitují na kukuřici. Je to pošušňání!“

„Aha,“ zmohla jsem se na chabou a významově neutrální reakci.

„Po-šu-šňá-ní!“ slabikovala pro větší efekt Yadi.

Přistálo přede mnou taco z *huitlacoche* a já si z něj poslušně ukousla. „Není to špatné,“ huhňala jsem s plnou pusou. „Ale je to takové nevýrazné.“

„Dej si na to salsu!“ zvolali sborově Daniel, Yadi a Montse.

Zde bych ráda podotkla, že v situacích jako tato není a nikdy nebylo mým záměrem Mexičany znejistovat, ponižovat či jinak mučit nepatřičnými otázkami. Pokud občas něco mexického zavrhnou, snažím se to dělat decentně. Jenže i tak to většinou vyzní nezdvořile, protože lidé kolem mě nejsou ochotni vzít v potaz takzvaný kulturní šok, totiž fakt, že s některými rysy místního myšlení a chování se ze své

české podstaty nikdy nesrovnám. Že bez pekelného chilli si nejde vychutnat jídlo? To prostě neuznám!

Faktem zůstává, že Mexičané, se kterými jsem kdy měla tu čest, se obvykle kulturním šokem zabývat nechťejí, jelikož si neradi kazí svůj každodenní život tím, že by do něj pouštěli zneklidňující vnější vlivy. To chápu. Nicméně takovým zneklidňujícím vnějším vlivem může být právě to, když je coby cizinec necitlivě upozorním, že v některých částech světa se pálivá salsa vůbec nekonzumuje. Šmarjá, jak to? Jak s takovou informací žít?

Kulturní šok je zkrátka pěkná potvora jak pro Mexičany, tak pro mě a vůbec pro kohokoliv. Tak zaprvé, neodehraje se ze dne na den, nýbrž po fázích. Vždycky, když jsem měla pocit, že už mě nic nemůže překvapit, ejhle!

Na samém začátku stojí všechny ty krásně zjevné rozdíly. Sotva jsem se přesunula z české kultury do té mexické, začala jsem narážet na ty nejsnáze rozeznatelné odlišnosti, které prostě nešlo nevidět. Například jen těžko jsem si mohla nepovšimnout, že se mi lidé na trhu snaží prodat smažené kobylinky. Ty jsem v té první fázi naprosté otevřenosti jednoznačně musela ochutnat, abych se pak doma v Česku mohla chlubit, že jsem pozřela hmyz, což je – jen si to přiznejme – vrchol exotiky.

Obdobně jsem nemohla jen tak přejít fakt, že mexická populace si ohromně užívá rozbíjení koulí z barevného papíru zvaných *piñata*, do kterých mlátí baseballovou pálkou, a pak se bez rozdílu věku přetahuje o sladkosti, jež z nich vypadnou. Zúčastnit se piñatového hemžení pro mě bylo mnohem snazší než na efekt polykat kobylinky, o tom není sporu.

Tento typ odlišností na mě coby novopečeného návštěvníka Mexika zaútočil frontálně a čestně. Ale jak léta plynula, ta bývalá turistka, co si mezitím navykla s břichem plným kobylek vesele mlátit do piñaty, si začala uvědomovat, že existují i mnohem plíživější kulturní odlišnosti, které ji napadají pomalu a záłudně, asi jako plíseň na nohou. Šlo o hluboké rozdíly ve způsobu myšlení, které jsem si dost dobře

nemohla položit na dlaň, zblízka si je prohlédnout, vstřebat a pak je zase vrátit na původní místo s vítězoslavným výkřikem: „Heuréka, tak už to chápu!“

Požehnána buď interpretativní prostoto *piñaty* a pálivých kobylek...

Říkám si, že mi kulturní šok možná přišel tak zrádný proto, že mi ho ve skutečnosti nezpůsobovali Mexičané, nýbrž já sama sobě. Jak už to bývá, dokud jsem se na sebe nepodívala mexickýma očima, považovala jsem svůj způsob života za jediný přirozený. Když jsem žila v Čechách a o Mexiku si zatím jen četla, bylo to pro mě veskrze pohodlné, protože mi to umožňovalo dělit věci na ty, co jsou podle všeho „normální“ a odpovídající zdravému rozumu, a na ty, které mu odporují. Jenomže pak jsem se vypravila do Mexika osobně a nevyhnutelně nadešel okamžik, kdy mi moje logika tvrdila jednu věc, zatímco lidem vyrostlým z mexické kultury ten údajně stejný zdravý rozum našeptával něco úplně jiného.

Jeden příklad za všechny – závaznost domluvy. Osobně považuji za naprosto normální, že když se s někým na něčem domluví, zapíše si ten závazek za uši nebo do diáře a to platí. Pokud mi pár hodin na to někdo navrhne, abychom se sešli v ten samý den a v tu samou hodinu, kterou už mám rezervovanou pro někoho jiného, odmítnu to a domluví se s ním na jindy (a že kolikrát vyvstane lákavých nabídek, kvůli kterým bych předchozí domluvu nejradši poslala ho háje!).

Ne tak Mexičané. Jak Danielovi a Yadi, tak Montse, a dokonce v jisté míře i Erikovi přijde logické převálcovat první závazek jiným, pozdějším, a pak se vymluvit na to, že jim do toho „něco přišlo“. Přímou monstrózních dimenzí toto myšlení nabývá u Montse, která je nespolehlivá dokonce i na mexické poměry.

„Vždyť jsme byly domluvené od středy!“ pění v takových situacích.

„No jo, ale pak jsem se ve čtvrtek domluvila se sestřenicí a ona už s tím počítá.“